

Oudejaarsavond

bij de filosoof
van de Beets

OP deze Oudejaarsavond denk ik terug aan een mens, met wie ik eens had afgesproken, dat ik zijn levensgeschiedenis zou schrijven. Daar is niets van gekomen, want onverwacht blies de Grote Scheidsrechter voor hem het eindsignaal.

Maarten de Groot, je geschiedenis heb ik niet kunnen schrijven, maar een enkele avond uit je lange en wonderlijke leven kan ik terug roepen.

In herinner mij een Oudejaarsavond. Een koude Oostenwind joeg de sneeuw over dijk en ringvaart. In het verlichte raamvak, veroorzaakt door het flakkerende lichtschijnsel van een petroleumlampje op de primitieve tafel, tuimelden de sneeuwvlokken in tomeloze vaart in de zwarte afgrond van de avond.

Je was dus thuis. En hoe! Niet de eeuwige werker, ook niet de materialist en polderzwerfer

Maarten de Groot, maar de filosoof van de Beets was thuis en zat in zijn oude leunstoel-ruïne te lezen.

Gezeten op mijn oude plaats, een aardappelmist, kijk ik naar deze wonderlijke mens. Waaraan denkt hij, terwijl hij peinzend uitziet naar het spel der voortjagende vlokken. Is het aan Scrooge of aan Marley, geest uit de Kerstvertellingen, of denkt hij op deze Oudejaarsavond aan zijn eigen leven.

Zoals daar die vlokken zijn ook zijn jaren in tuimelende gang in het niet verdwenen. Grote rijkdommen in het stoffelijke heeft hij vergaard. Een machtig man is hij geworden in de kringen der bezitters. Door velen om zijn rijkdom benijd, door anderen verguisd.

Rijkdom... Mijn blikken dwalen door het vertrek. Van het raam, ten halve bedekt door een gescheurde gonzezak, gaan ze

langs de wanden, waar drijfhout en takken staan te drogen, over en langs de aardappelenhoop, in de hoek de oude fiets met de wilgenslierten om de velgen, de brokken steenkool en de spinrag, dat als dikke, grauwe ranje aan de zolder en in de hoeken zit.

Over de tafel en vloer doen de muizen hun avondwandeling op zoek naar wat leeftocht.

Maarten gaat naar het potkachelkje, waar zijn beenderensoepje op staat te smoren en gooit een paar modderige stukken vetkool op het vuur. De wind blaast een wolk van zwarte walm door de open kacheldeur. Dat kan de stoker niet deren.

„Maarten, waarom werk je nog langer? Je bent al zo oud en nog zit je in weer en wind, zomer en winter bij de boeren op de daken te rietdekken?”

„Jongen, je weet toch, dat in de Bijbel staat: „Die niet werkt, zal ook niet eten.”

„Jawel, maar jij hebt in je leven voor twee gewerkt.”

„Juist, maar anderen hebben nooit gewerkt, en zo komt het toch weer goed. Ik ben als die Betje Higden uit „Onze wederzijdse vriend”, je weet wel, werken en nog eens werken.”

Peinzend kijkt Maarten naar zijn met diepe voren doorploegde handen, handen, die kapitalen bijeen hebben gewerkt. Hij legt ze op de tafel en zegt: „Ja, ze zijn rusteloos en ze zullen niet blijven. Zie eens Andries, toen ik nog een jongen was, dacht ik, ik zal werken, zo lang, tot ik duizend gulden bij elkaar heb. Dat vond ik veel. Ik heb gewerkt en mij alles ontzegd en de duizend gulden zijn er gekomen. Maar het was niet gemakkelijk.

Maar een mens wil altijd meer. En zo is het gegaan, het hele leven door. Nu ben ik oud. Toen, bij die eerste duizend gulden, Andries, heb ik gedacht: „ik heb het geld. Maar het was precies andersom, het geld had mij.”

De wind schudt het houten huisje, het is Oudejaarsavond. Oud, grijs en eenzaam zit daar een verdeeld mens. Begaafd, met een helder verstand, uitstekend vakman, schoon en vindende in het Hooglied van Salomo of het geboorteverhaal van Jezus. Kenner van Dickens en Vondel en rijker aan bezittingen dan menige grote boer, met een naam, die garant is voor iedere geldtransactie. En toch zo arm.

Wat heeft deze arme Rijke veel gemist in het leven. Alles zich ontzegd om iets te bereiken. En toen hij het eenmaal bezat, had hij alles verloren.

Maarten, eens heb ik van je geschreven „ben je nu een gelukkig mens?”

Niemand heeft het ooit geweten. Ook jij zelf wist er nimmer een antwoord op te geven.

Maar, dat je een uitzonderlijk mens bent geweest, dat is zeker.

ANDR. TOL.